

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-49>

**CRIMINAL LAW AND PUBLIC PROCUREMENT
A NEW FRAMEWORK OF CRIME-ORIENTED
METHODOLOGY DEVELOPED**

**КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ**

Pynzar A. I.

*Managing partner of JSC «AGARD»
Kyiv, Ukraine*

Пинзар А. І.

*керуючий партнер АО «АГАРД»
м. Київ, Україна*

Криміналізація бюджетної сфери виступає одним із ключових чинників загрози національній безпеці України, оскільки суттєво підриває довіру суспільства до інститутів державної влади, девальгує демократичні цінності та спричиняє зростання соціального напруження, що отримує негативний резонанс як на внутрішньому рівні, так і з боку міжнародної спільноти. Водночас сучасні воєнні, економічні та політичні виклики, які переживає українська держава, зумовлюють трансформацію криміногенних процесів у такій сфері, що виявляється в зміні структури, модифікації механізмів і удосконаленні способів вчинення кримінальних правопорушень, зокрема у видовому сегменті – публічних закупівлях [1].

Кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель відносяться до категорії бюджетних кримінальних правопорушень, які виділяються в науковій літературі [2, с. 18]. Серед них можна виділити: 1) правопорушення, що безпосередньо порушують порядок використання бюджетних коштів; 2) правопорушення, що стосуються коштів державних позабюджетних фондів; 3) правопорушення, що впливають на відносини, які виникають під час формування доходів бюджетів усіх рівнів; 4) правопорушення, пов'язані з використанням бюджетних коштів. Саме з останньою категорією пов'язані злочини у сфері публічних закупівель [3, с. 194].

Сьогодні поширеними є організація фіктивних тендерів та торгів з завищеними цінами, монополістичні змови між учасниками, просування «своїх» або фіктивних компаній, система «відкатів» і кумівства. Для створення ілюзії конкуренції часто проводяться торги з участю пов'язаних компаній, які подають формально різні, але фактично узгоджені пропозиції [4, с. 148]. М. А. Меденцев розглядає ці

правопорушення як спрямовані на заволодіння бюджетними коштами через порушення процедур закупівель [с. 201–202]. М. В. Одуха визначає їх як суспільно небезпечні дії, передбачені КК України, що вчиняються з порушенням установлених процедур придбання товарів, робіт чи послуг за бюджетні кошти [5, с. 163]. В. М. Квач підкреслює, що такі злочини зазвичай пов'язані з діями посадових осіб замовника та охоплюють шахрайство, корупцію, зловживання службовим становищем та інші правопорушення [6, с. 888].

Ознаками типових правопорушень у сфері закупівель є: однакова кількість контрактів у певних учасників торгів, стабільний розподіл перемог, близькі ціни в різних тендерах, виграші в одних географічних зонах, відсутність перемог у певних регіонах, однакові чи схожі ціни, надвисокі ціни, субпідряд між переможцями та іншими учасниками, реакція на появу нових конкурентів. Отже, кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель слід визначати як суспільно небезпечні винні діяння, передбачені законом про кримінальну відповідальність, що посягають на встановлений правопорядок у сфері придбання замовником товарів, робіт і послуг, вчиняються умисно з метою отримання неправомірної вигоди або внаслідок зловживання службовим становищем, і спричиняють або створюють реальну загрозу заподіяння істотної шкоди державним чи комунальним інтересам, а також правам і законним інтересам фізичних та юридичних осіб.

До основних критеріїв, що дозволяють об'єднувати різноманітні прояви злочинності у сфері публічних закупівель належать: корислива мотивація як провідний суб'єктивний елемент, що зумовлює незаконне збагачення за рахунок бюджетних коштів; злочинна спрямованість на вчинення корупційних дій, пов'язаних із порушенням принципів відкритості, конкурентності, доброчесності, що є визначальними для функціонування системи публічних закупівель.

Відтак, окреслений науковий підхід дає змогу серед широкого спектра складів кримінальних правопорушень, передбачених Особливою частиною КК України, виокремити ті, що мають тематичну, функціональну та об'єктну спорідненість. На цій основі виділяються такі основні категорії кримінальних правопорушень, що поширені у сфері публічних закупівель:

(1) проти власності – шахрайство, привласнення й розтрата майна (ст. 190, 191 КК України).

(2) у сфері господарської діяльності – легалізація доходів, нецільове використання бюджетних коштів, порушення порядку фінансування, податкові зловживання (ст. ст. 209, 210, 211, 212, 222 КК України);

(3) у сфері службової або професійної діяльності – зловживання владою, перевищення повноважень, службова недбалість, службове

підроблення, одержання неправомірної вигоди (ст. ст. 364, 365-2, 366, 367, 368 КК України).

Кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель мають складну, багатоаспектну природу, що поєднує елементи службової, господарської, корупційної та фінансової злочинності. Вони характеризуються високим рівнем латентності, гнучкістю злочинних механізмів, організованим характером діяльності, функціональним прикриттям через легітимні процедури та активною протидією з боку фігурантів слідчим і контролюючим органам. Усі ці ознаки зумовлюють необхідність формування спеціалізованої криміналістичної методики розслідування правопорушень у цій сфері.

Формування такої методики має ґрунтуватися на врахуванні: типових способів учинення злочинів у сфері публічних закупівель; характеру слідів, що залишаються в електронних системах, фінансових документах, тендерній звітності; типового кола суб'єктів правопорушень (посадові особи, підприємці, службовці контролюючих органів, технічні учасники процедур закупівель); особливостей конспірації злочинної діяльності (використання фіктивних компаній, транзитних рахунків, підставних осіб); превентивної та процесуальної взаємодії між слідчими, аудиторами, експертами, антикорупційними органами.

Отже, саме аналіз кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель як типових кримінальних подій має стати науковим і практичним підґрунтям для розроблення ефективної криміналістичної методики їх розслідування. Така методика має включати алгоритми дій слідчого, тактичні прийоми встановлення обставин події й подальшого розслідування кримінальних правопорушень, способи виявлення типових схем, а також комплексну аналітичну оцінку предмета закупівлі, умов контрактів і руху бюджетних коштів.

Література:

1. Копотун І. М. Соколов Д. С. Кримінальні правопорушення у сфері публічних закупівель як об'єкт кримінологічного дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025 №1. С. 409–411.
2. Близнюк І. Л., Сахарова О. Б., Баліна С. Н., Лук'янчикова В. Є. Запобігання злочинним проявам під час здійснення державних закупівель товарів, робіт та послуг: метод. рек. К. : Держав. наук. дослід. ін.т. МВС України, 2007. 38 с.
3. Оврамець Ю. Поняття та сутність «публічних закупівель» в адміністративному праві України. *Journals.Nubip*. 2022. С. 187–199.

4. Чередарчук А. М. Кримінально-правове забезпечення охорони публічних закувель: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Дніпро, 2021. 206 с.
5. Одуха М. В. Поняття та зміст публічного адміністрування публічних закупівель в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 26. С. 162-171.
6. Квач В., Афанасієв Р. Загальнотеоретичні положення про публічні закупівлі: поняття та призначення. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 884–889.